

ПРАВО НА ЗА ЗБРОЮ ЯК СКЛАДОВА ПРАВА НА ЗАХИСТ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Право людини на захист у загальному його розумінні представлено нормою ч. 6 ст. 55 України. Воно охоплює велике коло суспільно – правових відносин у яких може безпосередньо реалізовуватися. Право людини на зброю є фактично правом людини на технічний аспект, знаряддя реалізації її права на захист у вигляді необхідної оборони (ст. 36 Кримінального кодексу України). Конституційне регулювання права на зброю на сьогодні в Україні відсутнє, як і відсутнє регулювання таких відносин на рівні закону (різні проекти закону України «Про зброю» протягом багатьох років знаходяться у Верховній Раді, перший такий проект був підготовлений ще у 1994 р. народним депутатом України В. В. Костицьким та П. Л. Фрісом). На сьогодні регламентація відносин у галузі цивільної зброї здійснюється на рівні галузевих наказів МВС (№ 622 від 21.08.1998 р.).

Статус цивільної зброї змінювався протягом різних часів історії української державності відповідно до загальних тенденцій певного хронологічного проміжку.

На сьогодні питання легалізації зброї (яке постає, як правило саме щодо короткоствольної нарізної зброї – як зручної для реалізації права на необхідну оборону) є достатньо дискусійним як серед правників, так і в суспільстві в цілому. Події 2013–2014 років надали новий поштовх для активного обговорення цього питання, тому ця тема вбачається достатньо актуальною на сьогодні.

Міжнародний досвід також не характеризується однозначністю законодавчого регулювання правовідносин з цього питання. Іноземні країни логічно поділити на категорії відповідно до ступеня дозволеності цивільної зброї:

- держави, де на законодавчому рівні особи мають право на володіння цивільною вогнепальною зброєю (у т.ч. нарізною короткоствольною);
- держави, в котрих існують обмеження щодо права на зброю (за колом осіб та/чи за видами зброї);
- держави, що на законодавчому рівні проводять політику роззброєння населення;
- держави, де вогнепальна зброя є вилученою з цивільного обороту, або її обіг суттєво обмежений.

¹ Аспірант кафедри теорії держави і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Традиційним прикладом першої категорії регулювання інституту цивільної зброї є друга поправка до конституції США (загальновідома «The second amendment»), котра встановлює право осіб на зброю на конституційному рівні. Аналогічно, стаття 10 Конституції Мексики дозволяє саме населенню [1] держави право на володіння зброєю. Стаття 107 конституції Швейцарії також присвячена «зброї та бойовій техніці» [2]. Також дозволено обіг короткоствольної вогнепальної зброї в Естонії, Латвії, Литві, Молдові [3, с. 12].

Друга категорія полягає у втіленні державою популярною практики щодо обмеження цивільного обороту зброї, надаючи таке право або лише певним категоріям громадян, або на певні категорії зброї. Наприклад, охоронці в Чорногорії мають пільговий доступ до отримання ліцензії на цивільну вогнепальну зброю, працівники сфери охорони в ОАЕ мають право на носіння виключно перцевих аерозолів; в Італії та Азербайджані судді, депутати, та інші державні службовці мають право на службову зброю; в Гватемалі й Гондурасі мають пільги на придбання вогнепальної зброї вищі посадові особи, в Казахстані – військовослужбовці [3, с. 12].

Україну також можна віднести до другої категорії країн: короткоствольна вогнепальна зброя є повністю вилученою з цивільного обороту, існують відповідні обмеження за колом осіб та за видами зброї. Загально-дозволеною вважається мисливська гладкоствольна та нарізна зброя (хоча, з відповідними адміністративними обмеженнями: вік, психічне здоров'я, відсутність судимості, тощо). Право на носіння так званої «травматичної» зброї (законодавець використовує термін «пристрій вітчизняного виробництва для відстрілу патронів споряджених гумових або аналогічних за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії» [4]) в Україні належить до певних категорій осіб: працівників правоохоронних органів, суддів, журналістів тощо [5].

Третя категорія іноземних країн (державна політика роззброєння) представлена Домініканською Республікою, Колумбією й Нікарагуа (вводилися тимчасові заборони на носіння зброї); в Афганістані, Ємені, Палестині заборонено носити зброю на певній території; в Аргентині, Бурунді, Великобританії, Іраку, Камбоджі, Таїланді, Філіппінах, Чилі були ініційовані акції зі здачі зброї. Певні країни у зв'язку з зростанням збройної злочинності посилили законодавчі межі дозволеності зброї, серед них: Австралія, Бельгія, Німеччина, Нова Зеландія, Фінляндія, Афганістан, Бразилія, Великобританія, Венесуела, Зімбабве, Ємен, Коста-Ріка, Кувейт, Палестина, Папуа – Нова Гвінея, Таїланд, Ямайка [3, с. 12].

Четверту групу представляють ряд країн Африки, азіатські країни з авторитарними режимами (де оборот цивільної вогнепальної зброї майже від-

сутній); Ватикан, Ірландія, Кувейт, Кенія, Марокко, М'янма, Ефіопія, Республіка Корея, Тринідаді і Тобаго (де право на зброю суттєво обмежене); Люксембург та Малайзія, в яких встановлена абсолютна заборона на всі види громадянської зброї [3, с. 12].

Слід зауважити, що в державах, законодавством яких зброя є дозволеною в цивільному обігу, мова йде, беззаперечно, про певний адміністративний порядок надання дозволів, відповідну криміналістичну реєстрацію зброї тощо – тобто, як речі зброя наділяється особливим правовим статусом.

На рівні міжнародного договірного права, як правило, регулюються відносини, пов'язані з військовою зброєю (та особливо – зброєю масового ураження). Правовий статус цивільної зброї традиційно не виступає об'єктом регулювання таких нормативно-правових документів. Це, з одного боку, пов'язано з неоднаковістю внутрішньодержавного регулювання цього інституту (перш за все, в галузі сертифікації таких засобів). З іншого боку, тенденції глобалізації можуть свідчити про необхідність подібного узагальнення саме на міжнародному рівні.

Окремим аспектом міжнародного права виступає порядок переміщення цивільної зброї через державні кордони фізичними особами та процедура отримання дозволу на зброю іноземцями.

Підбиваючи підсумки, слід наголосити на наступних позиціях. Традиційно в дискусіях щодо питання легалізації зброї іноземний досвід приводиться як правило у позитивному ключі. Тим не менш, проведений аналіз свідчить про те, що обсяг дозволеності цивільної зброї в країнах світу представлений всіма можливими показниками. Більш того, неможливо заперечувати, що статика у цьому напрямі відсутня й іноземне державне регулювання цього аспекту знаходиться на стадії змін або їх необхідності. Крім того, вбачається можливим ставити питання про необхідність міжнародного договірного регулювання правового статусу цивільної зброї. Вирішуючи питання про необхідність внесення законодавчих змін на кшталт української «The second amendment», іноземний досвід повинен бути розглянутий максимально об'єктивно з різних його сторін. Окремим аспектом, що має вплив на вирішення цього питання, слід рахувати рівень так званої «зброєвої культури» населення, який має безпосереднє відношення саме до рівня загальної правосвідомості.

Література:

1. Конституція Мексиканських Сполучених штатів від 05.02.1917 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://worldconstitutions.ru/?p=51>

2. Союзна Конституція Швейцарської Конфедерації від 08.04.1999 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.concourt.am/armenian/legal_resources/world_constitutions/constit/swiss/swiss-r.htm

3. Фріс П. Л. Право на захист – конституційне право людини і громадянина // Юридичний вісник України. – 2015. – №4. – С. 12, 13.

4. Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів // [Електронний ресурс]: Наказ МВС України від 21.08.1998 р. №622. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98>

5. Янченко С. Оформление разрешения на травматический пистолет в Украине [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.travmatik.com/2009/11/oformlenie-razresheniya-na-travmaticheskij-pistolet-specsredstvo-v-ukraine/>